

Landgoed de Ennemaborg

Leo Stockmann

Landgoed en omgeving

Het landgoed de Ennemaborg is gelegen bij Midwolda (ten noordwesten van Winschoten). Het is ongeveer 450 ha groot; het natuurgebied omvat zo'n 125 ha. Andere tot het landgoed behorende delen zijn de borg met tuin, een recreatieplas en landbouwpercelen. De Stichting Het Groninger Landschap is sinds 1965 eigenaresse van het landgoed. De vroegere borgbezitters hadden de leiding over de veenontginning. In de direkte omgeving van de borg is veel oud en hoog geboomte aanwezig. De tuin rondom de borg is onlangs opgeknapt en in eenvoudige barokstijl gerekonstrueerd.

Het gebied is vrij toegankelijk voor wandelaars en fietsers. Auto's kunnen aan de noordzijde geparkeerd worden tegenover de ingang van de borg aan de Hoofdweg door Midwolda, en aan de zuidzijde bij de recreatieplas (zie kaartje). Midwolda is per belbus te bereiken vanuit Scheemda en Winschoten.

Het natuurgebied

Het natuurgebied bestaat uit 58 ha loofbos en 67 ha weide/ruigte. Binnen het gebied zijn enkele kleine wateren aanwezig, alle aangelegd. De grootste is de zogenaamde natuurplas direkt ten noordwesten van de recreatieplas gelegen. Twee kleinere plassen liggen elders in het gebied. Bovendien is nog een kleine bosvijver aanwezig.

Het bos is aangelegd en kent delen van erg uiteenlopende ouderdom en samenstelling. Een twintigtal beuken van zo'n 250 jaar oud zijn de oudste bomen van het bos. Het grootste deel van het oudere bos bestaat uit zomereik, geplant in 1869 en 1909. Als ondergroei is veel braam aanwezig.

Jongere bosgedeelten, deels van dezelfde, deels van gemengde samenstelling, zijn aangelegd tussen 1949 en 1982. Het in 1982 aangelegde deel bevindt zich langs de westrand van het natuurgebied en ontwikkelt zich deels tot een open wilgenbroekbos.

Tot in de jaren zeventig gold het bos als produktiebos. Aan de structuur is dat nog duidelijk te zien: de bomen staan op rij en de verschillende opstanden zijn duidelijk van elkaar te onderscheiden. De zware stormen van 1972/73 en 1976 hebben zeer veel oude eiken naar de vlakke doen gaan. In het bos zijn toen grote stormgaten ontstaan. Alle gevallen stammen zijn afgevoerd, maar de vele opgeklapte wortelkluiten, nu veelal overgroeid met braam, herinneren nog aan de stormen. De meeste stormgaten zijn weer ingeplant met zomereik, een aantal kleinere niet.

Het huidige bosbeheer is er op gericht de natuur zoveel mogelijk haar gang te laten gaan. Naast levende bomen komen dan ook zieke en dode bomen voor, naast rechtopstaande ook scheefstaande en liggende exemplaren. Ondanks het produktiegerichte verleden heeft het bos als geheel een redelijke variatie in opbouw.

Het bos wordt begrensd door voormalige akkerbouwpercelen die in de beginjaren tachtig middels een ruilverkaveling bij het natuurgebied zijn gekomen. De huidige vegetatie is spontaan. Na de laatste oogst is er geen direkt menselijke invloed meer op uitgeoefend. Nu zijn het weiden en ruigten. Enkele weilandgedeelten zijn zeer nat (moeras). De variatie in de plantengroei moet een afspiegeling worden van grondsoort, vochtigheid enz. De bodemsamenstelling van het natuurgebied varieert van venig zand tot potklei. Veel voorkomende grassoorten zijn: kweek, fioringras, ruw beemdgras, timotheegras, gestreepte witbol en geknikte vossestaart. Pitrus heeft in de loop van de jaren over grote delen mede de overhand gekregen. Ruigtekruiden die veel voorkomen zijn: akkerdistel, speerdistel, kale jonker, knik-kend wilgeroosje en ridderzuring.

Voor vogelaars met een floristische belangstelling (dat kan) noem ik nog een paar minder algemeen voorkomende soorten: grote egelskop, watertorkruid, moerasandoorn, bosdroogbloem, koninginnekruid en jacobskruiskruid. Op een deel van een voormalig akkerbouwperceel is massaal berk opgegroeid en dat is het eerste stukje natuurbos. Op verschillende plekken vindt struweelvorming plaats van braam, meidoorn, hondsroos, bottelroos e.a.

Beweiding

Het natuurgebied wordt extensief beweid door paarden, Poolse koniks. De extensieve beweiding moet er toe leiden dat het gebied een extra gevarieerde structuur krijgt waardoor meer plante- en diersoorten er een kans krijgen.

Gedurende het zomerhalfjaar zijn de paarden overwegend op de weiden te vinden. Ze vreten dan hoofdzakelijk gras. In het winterhalfjaar zijn ze ook vrij veel in het bos aan te treffen waar ze o.a. bladval (es), takken, bast (van allerlei boomsoorten) en - in het vroege voorjaarspeenkruid vreten. Ook wordt tijdens de winter veel van de ruigte, brandnetel en akkerdistel, weggevreten. Behalve een begrazingsinvloed is er natuurlijk ook een betredings- en bemestingsinvloed.

Vogels

De (broed)vogelbevolking van het gebied is goed bekend door het jarenlange inventarisatiewerk van de vogelwerkgroep van het IVN-West-Oldambt te Scheemda en van de vogelwerkgroep Winschoten. Ze er al gemeen broedend (dertig of meer broedparen) zijn in het bos: blauwe reiger (kolonie in het zuidelijke bosgedeelte), fazant, houtduif, winterkoning, roodborst, merel, tjiftjaf, fitis, pimpelmees, koolmees, kauw (de meeste in de omgeving van de borg) en spreeuw (idem). Daarnaast worden vele andere soorten broedend aangetroffen: wilde eend, torenvalk, boomvalk, sperwer, holenduif, turkse

tortel, tortelduif, koekoek, ransuil, grote bonte specht, heggemus, nachtegaal (incidenteel), gekraagde roodstaart, zanglijster, grote lijster, sprinkhaanrietzanger, bosrietzanger, braamsluiper, grasmus, tuinfluit, zwartkop, grauwe vliegenvanger, staartmees, matkop, boomkruiper, boomklever (de laatste jaren!), wielewaal, ringmus, vink, groenling (bij de borg), kneu, rietgors, vlaamse gaai, ekster en zwarte kraai. Het voorkomen van sprinkhaanrietzanger en bosrietzanger is van recente datum. Deze soorten hebben zich gevestigd in het in 1982 aangelegde bosgedeelte aan de westrand.

De patrijs broedt in de ruigten buiten het bos, terwijl o.a. graspieper en gele kwikstaart op de weiden broeden. In de ruige akkerdistel/ridderzuring vegetatie broeden meerdere bosrietzangers. De buizerd wordt het gehele jaar door gezien, maar broedgevallen zijn niet bekend. Dan is er een hele lijst van soorten die niet als broedvogel maar als wintergast en/of trekvoegel in het natuurgebied zijn aangetroffen: ruigpootbuiserd, wespandief, havik,

visarend, roodpootvalk, houtsnip, watersnip, witgatje, groenpootruiter, bosruiter, oeverloper, wulp, ooievaar, tapuit, beflijster, kramsvogel, koperwiek, boompieper, spotvogel, fluit, goudhaantje, vuurgoudhaantje, bonte vliegenvanger, keep, putter, sijs, geelgors, appelvink en goudvink. Afgelopen februari is de bosuil op verschillende nachten gehoord. Bij de natuurplas is een steile wand gemaakt ten behoeve van oeverwaluizen. Het is niet toegestaan het gedeelte van de natuurplas te betreden.

De natuurplas en recreatieplas kunnen voor eenden en steltlopers aantrekkelijk zijn. Het meest wordt de wilde eend gezien. Dan volgen kuifeend, tafeleend en meerkoet. Maar ook fuut, dodaars, pijlstaart, brilduiker en slobbe zijn wel eens waargenomen. Van de steltlopers staan o.a. witgatje, bosruiter en oeverloper op de lijst.

Uit de opsomming van soorten is één ding duidelijk: het natuurgebied van de Ennemaborg biedt elk seizoen genoeg om een wandeling voor de vogelaar succesvol te doen zijn.

